



Kindergedenkplaats (foto Monuta)

OUD EIK EN DUINEN

WAAR GESCHIEDENIS EN CULTUUR SAMENKOMEN

In het vorige nummer van *Ons Den Haag* beschreven wij de begraafplaats St. Barbara, als standvastig groen juweel in de veranderlijke Binckhorst. Maar ook in de meer geconserveerde stad binden begraafplaatsen de samenleving, door meer dan alleen emoties bij sterven en dood. Het zijn ook dragers van stadsnatuur en historie. Vele culturele waarden komen er samen, zoals kunst, religie, tradities en politiek. Zo ook op de begraafplaats Oud Eik en Duinen.

Een oud cultuurlandschap is hier in een moderne stedelijke omgeving ingekapseld, tussen de Laan van Eik en Duinen, de Mient en de Oude Haagweg. Het begon in de 13^e eeuw, toen graaf Willem II een kapel oprichtte in de oude duinen tussen Den Haag en Loosduinen. Een bedehuisje, gewijd aan de heilige Maria ofwel 'Onze Lieve Vrouw van de Seven Weeën', ter

nagedachtenis aan zijn vader graaf Floris IV, die in 1234 tijdens een riddertoernooi jammerlijk was omgekomen. Er omheen ontstond een gehucht, Eikenduinen genaamd, waarvan de bewoners de grond rond de kapel als begraafplaats gingen gebruiken. Het dorp groeide en in 1331 werd de kapel omgebouwd tot parochiekerk met bijbehorend kerkhof. Eind 14^e eeuw werd het zelfs een bedevaartsoord, vanwege de aanwezigheid van een wonderbaarlijk Mariabeeld en een relikwie van het Heilig Kruis. Gelovigen uit de wijde omtrek kwamen er bidden.

Een baken voor de gemeenschap

Het gehucht groeide en kende een rijk godsdienstig leven. Maar zoals het veel kerkelijke gebouwen tijdens de reformatie verging, werd ook de kerk van Eikenduinen in deze periode

zwaar beschadigd. Zozeer dat het gebruik ophield, de parochie samengevoegd werd met die van Loosduinen en men daar verder ging met het geloofsleven. Na het vertrek van de Spanjaarden was er geen geld meer om de kerk te herstellen en ondanks veel protesten volgde in juni 1581 de sloop. Van het gebouw bleef alleen de ruïne van de voorgevel en een deel van de toren over. Het werd een bakken voor de katholieke gemeenschap en het bleef een bedevaartsoord. Zelfs lieten vele katholieken zich vanaf de 18^e eeuw hier weer begraven. De ruïne bleef staan, tot op de dag van vandaag.

Aanpassingen aan de tijd

Van lieverlee werd ook voor protestantse begrafenis Eik en Duinen populair. Vooral nadat in 1809 jonkheer H.M. van der Goes, wethouder van Den Haag en zelf protestants, de eigenaar werd. Het protestantse deel verschilt duidelijk van de andere delen door de platte zerken, zoals een vloer in een kerk. Maar de tijd bracht ook andere aanpassingen met zich mee. Vanaf 1828 mocht niet langer binnen de bebouwde kom begraven worden en konden kerkgenootschappen bijzondere begraafplaatsen aanleggen. Er ontstond zo een onderlinge concurrentie die eigenaar van der Goes er toe bracht om Eik en Duinen zich te laten onderscheiden. Er werd geïnvesteerd in de kwaliteit, in de stemmige sfeer, en in een meer romantisch ingerichte omgeving. In 1929 werd er een kapel bij gebouwd ten noorden van de ruïne. De secularisatie in de samenleving nodigde uit tot modernisering van funeraire gebruiken. Na 1914 werd cremieren legaal en leek Eik en Duinen achter te blijven in de ontwikkeling. Er kon weliswaar een urn worden bijgezet in een grafmonument, zoals Louis Couperus dat in 1923 liet doen, maar de mogelijkheid om as te verstrooien na het cremieren ontbrak. Dat veranderde. Gedurende de hele 19^e en 20^e eeuw werd het terrein steeds vergroot totdat de ruimte op was. In 1891 werd aan de andere kant van de Laan van Eik en Duinen de begraafplaats voortgezet in Nieuw Eykenduinen. Echter, ondanks alle verbeteringen raakte de begraafplaats in deze periode toch in financiële problemen. Dat had ook gevolgen voor het onderhoud. Gelukkig kwam er een oplossing doordat in 1978 uitvaartonderneming 't Statenhuis de begraafplaats kon overnemen en veel geld kon steken in het opknappen van het terrein, ook om het meer dienst te laten doen als wandelpark. Met geld van de gemeente werd de ruïne gerestaureerd, en de fundering van de kapel en van vele grafmonumenten hersteld. In 1978 kreeg de ruïne de status van rijksmonument.

Alle mogelijkheden

Inmiddels heeft de begraafplaats geen specifiek katholieke signatuur meer, maar een aantal rituelen bleven in leven. Zoals het gebruik om de dode voorafgaand aan de begrafenis eerst door de poort van de ruïne en rond de restanten van de kapel te dragen. Inmiddels biedt Oud Eik en Duinen alle

mogelijkheden die passen bij de hedendaagse veelkleurige en multiculturele samenleving. De begraafplaats is nu onderdeel van Monuta. Er zijn graven voor bepaalde en onbepaalde tijd, ondergrondse en bovengrondse graven, voor alle gezinden, zoals islamitische, hindoestaanse, joodse, Russische, koptische en Chinese, en alle stromingen daarbinnen, met hun eigen gebruiken. Er zijn urnengraven en er is een urnenmuur. Ook zijn er twee oorlogsgraven van het Gemenebest uit de Tweede Wereldoorlog en is er een speciale kinderbegraafplaats, gemarkeerd met een ontroerend beeld van moeder en kind.

Een bijzonder begraafpark

Oud Eik en Duinen is een van de grootste begraafplaatsen in Nederland, met ruim 22.000 graven op een terrein van ca. 15 hectare, midden in de stad. Het is eerder een park dan een kerkhof, vanwege het natuurschoon en de vele monumentale bomen. Een plaats waar men aan de stadsdrukke kan ontkomen en in alle rust kan reflecteren op de historie die hier in de artefacten besloten ligt. Vele belangrijke en bekende personen zijn hier begraven. De schrijver Menno ter Braak bijvoorbeeld, die zich na de Duitse inval in mei 1940 van het leven beroofde. Abraham Kuyper en Willem Drees, beiden oud-minister president van ons land, Toon Dupuis de beeldhouwer, J. de Slegte de boekhandelaar, Willy Derby de cabaretier, Piet Moeskops de wielrenner, prof J. Tinbergen de Nobelprijswinnaar, F. Bordewijk en Louis Couperus beiden schrijver, Mesdag de schilder, en vele andere Nederlandse beroemdheden. De sfeer van de plek zet aan tot enige weemoed. Rangen en standen, bewondering en anonimiteit; hier tussen de bomen bij het gekwetter van de vogels, hier verliezen de verschillen hun scherpte. In de dood zijn we allemaal gelijk.

Elsbeth van Hijckama Vlieg

Werkgroep Stadsbeeld en Stadsgroen

stadsbeeldenstadsgroen@vriendenvandenhaag.nl



De ruïne van de toren (foto Elsbeth van Hijckama Vlieg)